

3. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2007 році. http://www.mns.gov.ua/annual_report/2008/7_2.pdf.
4. Програма підготовки студентів вищих навчальних закладів з дисципліни "Безпека життєдіяльності" / Укл. В.А. Лук'янчиков, В.В. Мухін, М.М. Яцюк та ін.– К., ІСДО, Ч. І. – 1995. – С. 1–17.
5. Навчальна програма нормативної дисципліни "Безпека життєдіяльності" для вищих закладів освіти / Укл. В.В. Зацарний, В.Г. Мазур, В.М. Мостовий – К., 1999. – 21 с.
6. Навчальна програма нормативної дисципліни "Безпеки життєдіяльності" для студентів вищих навчальних закладів освітніх рівнів "неповна вища освіта" та "базова вища освіта" всіх спеціальностей. – К., 2002 // Збірник директивних документів з питань викладання нормативних дисциплін "Безпека життєдіяльності", "Основи охорони праці", "Охорона праці в галузі", "Цивільна оборона" у вищому навчальному закладі. – К.: Основа, 2003. – С. 438-449.

УДК 378.14-057.87

Г.Я. Іванишин

КОМУНІКАТИВНО-КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

Стаття присвячена проблемі комунікативно-когнітивного підходу до навчання української мови як іноземної. Автором розкрито суть поняття "когнітивна лінгвістика" та "концепт".

The article is devoted to the problem of the communicative-kognitivniy approach to the studies of Ukrainian language as foreign. An author is expose essence of concept "kognitivna linguistics" and "concept".

Постановка проблеми. Питання розвитку мовлення, безумовно, перебувають у центрі уваги сучасної методики української мови. Система мовної і мовленнєвої підготовки, зумовлена станом і тенденціями розвитку суспільства має відповідати його запитам. У зв'язку з цим проблема систематизації, упорядкування та удосконалення методів розвитку мовлення набуває великого значення як для теорії методики, так і для практики викладання української мови. Навчання української мови для іноземців має чітко визначену мету – забезпечити оволодіння українською мовою як основним інструментом здобуття вищої освіти і професії.

Сьогодні знову виключно гостро постає питання використання комунікативно-когнітивного підходу щодо вивчення української мови як іноземної. Натомість означена проблема до цього часу залишається дискусійною. Розглядаючи когнітивний аспект володіння іноземною мовою, О.О.Леонтєв зазначав, що вивчаючи іноземну мову, ми одночасно засвоюємо бачення світу через призму національної культури того народу, чію мову ми вивчаємо.

Мета статті – розкрити лінгводидактичний аспект комунікативно-когнітивного підходу у навчанні української мови як іноземної.

Виклад основного матеріалу. Когнітивна лінгвістика – один із сучасних напрямків лінгвістичного дослідження. На думку М.Болдирева, когнітивна лінгвістика – це наука, яка насамперед займається когніцією у її мовному відображенні [1: 9]. Когнітивна лінгвістика – це лінгвістичний напрям, у центрі уваги якого знаходиться мова як когнітивний механізм, задіяний у репрезентації (кодуванні) та передачі інформації [6: 109]. Когнітивна лінгвістика передбачає переведення сучасних мовознавчих пошуків у площину, що спирається на якісно нову теоретико-методологічну платформу [2: 3].

Когнітивна лінгвістика розглядає питання, пов'язані з характером функціонування мови не як особливої знакової системи, а як особливої когнітивної здатності людини до

специфічної мовної діяльності, у тому числі і здатності до багаторазового використання мовного знака в різноманітних функціях.

Застосування когнітивної методики навчання української мови, на думку М.І.Пентилюк, актуальне з огляду на все ще недостатній рівень комунікативної підготовки сформованості в них умінь використовувати мовлення в конкретних ситуаціях (ця думка є слушною для навчання студентів-іноземців). Когнітивна методика навчання зумовлена необхідністю переосмислення основних завдань засвоєння учнями української мови, переакцентацією мети мовної освіти з формування лінгвістичної компетенції на комунікативну, що є головною метою мовної освіти в Україні. Своєрідність цієї методики полягає в тлумаченні навчальних мовних одиниць як концептів – носіїв етнокультурної інформації, особливих сигналів конкретного світу. Метою когнітивної методики є опанування мовних одиниць як концептів. З погляду когнітивної науки концепт є двобічною ментальною сутністю, яка має психічний і мовний бік: у психіці – це об'єкт ідеальної природи, образ, який утілює певні культурно зумовлені уявлення носія мови про світ і, водночас, є прообразом, прототипом групи похідних понять; у мові концепт має певне ім'я, оскільки реальність відбивається у свідомості не безпосередньо, а саме через мову. За визначенням Р.Павільоніса, “концепт – частина концептуальної системи – те, що індивід думає, уявляє, знає про об'єкти світу” [5: 36]. Таким чином, концепт – ширший за поняття й завжди передбачає етнокультурний компонент його семантичної структури.

Ключовими поняттями компетенції вивчення іноземних мов у європейських країнах є так звані “поріг комунікації”, а методичними орієнтирами – правильна вимова і сучасне розмовне мовлення. Вивчення іноземної мови, таким чином, переорієнтовується з першочергового оволодіння граматичними структурами на оволодіння живою мовою.

Під час оволодіння українською як іноземною мовою особливої актуальності набуває комунікативний підхід, який є одним із основних факторів, що впливають на якість засвоєння знань з іноземної мови, де навчання повинно бути спрямоване на оволодіння мовою як засобом спілкування.

Термін “комунікація” науковці визначають як процес обміну інформацією. Інформація у цьому разі розглядається як обмін між людьми різними уявленнями, думками, ідеями, інтересами, почуттями тощо. Обмін інформації передбачає процес передачі, від чого залежить якість отриманого повідомлення. Відтак, важливим є методологічне положення, що комунікативною спрямованістю навчання мови є формування в учнів умінь розв'язувати комунікативні завдання з метою оволодіння спілкуванням.

Слугує на увагу думка про те, що викладання української мови як іноземної вимагає водночас практичного оволодіння законами мови й мовлення за короткий термін. Навчити мови – це не означає навчити іншого способу мислення, а, радше, навчити викладати свою думку чужою мовою так, щоб був зрозумілий зміст думки. Зв'язок української мови, яку вивчає студент, як іноземну, і мислення, сформованого рідною мовою, безперечно, існує таким чином, що новий спосіб мислення формується засобом української мови через набуття певного життєвого або фахового, теоретичного або практичного досвіду. Отже, не можна навчити іншого мислення, а можна розвивати мислення майбутнього фахівця українською мовою. Перед викладачем постає завдання навчити іноземця користуватись українською мовою у процесі формування його фахових знань. У науковій літературі дослідники оперують термінами “мовленнєве висловлювання”, “говоріння”.

У лінгводидактиці ми знаходимо дві концепції породження мовленнєвого висловлювання. Представником однієї є Ф.Кайнц. У породженні мовлення він виділяє два етапи. Перший – формування мовленнєвої інтенції, мовленнєвого наміру включає в себе дві фази: мовленнєве стимулювання і фаза формування суджень. Матеріал для мовлення дає сприйняття оточуючих нас предметів і явищ, наші уявлення і чуттєві переживання. Вони створюють психічну основу передмовленнєвої фази і сприяють формуванню суджень. Судження і говоріння не однакові для Ф.Кайнца. Перше – він відносить до уявлюваної підготовки мовлення, друге – для його породження. Другий етап – говоріння, також

складається з двох фаз: 1) формування внутрішньомовленнєвого контексту; 2) вимовляння. Уявний внутрішньомовленнєвий контекст формується на основі двох перших фаз мовленнєвого наміру, на етапі вимовляння формуються сенсорні і моторні образи слова, які поєднуються у реченнях.

Представником другої концепції є О.О.Леонтьєв. Учений пропонує структуру мовленнєвої дії як взаємовідношення трьох фаз: 1) планування мовленнєвої дії; 2) здійснення мовленнєвої дії; 3) співставлення і контроль, в якому виділяє такі етапи: а) формування мовленнєвої інтенції; б) побудова внутрішньої програми (задуму) майбутнього висловлювання; в) граматична реалізація висловлювання та відбір слів; г) зовнішнє оформлення висловлювання [4: 83]. При порівнянні цих двох моделей породження мовлення спостерігається певна схожість у послідовності етапів та їх загальній характеристиці. Проте значення внутрішнього програмування в теорії О.О.Леонтьєва не обмежується домовленнєвим етапом, воно лягає в основу всіх наступних компонентів породження мовлення.

Для нас особливий інтерес становить психофізіологічний механізм говоріння. Операції і дії, що забезпечують функціонування говоріння, як виду мовленнєвої діяльності, за даними М.Я.Демьяненка, проходять у такій послідовності: 1) програмування повідомлення; 2) вербалізація програми повідомлення у внутрішньому мовленні; 3) втілення повідомлення у звуки зовнішнього мовлення. Зауважимо, що більшість авторів (Н.І.Гез, Є.І.Пасов, К.О.Лазаренко, С.В.Мельник) поділяють механізми говоріння на механізм репродукції, відбору мовленнєвих засобів, комбінування, конструювання, передбачення і дискурсивності. Механізм репродукції забезпечує відтворення готових блоків для здійснення комунікативної задачі. Як зазначає Е.П.Шубін, репродукція готових блоків поділяється на повну репродукцію структури і змісту, часткову репродукцію та репродукцію-трансформацію. Механізм підбору мовленнєвих засобів залежить від змісту повідомлення, комунікативної мети та ситуації оточення. Механізм комбінування передбачає формування словосполучень і речень у нових поєднаннях. Від нього залежить швидкість і творчість мовлення. Механізм конструювання передбачає у процесі говоріння конструювання деяких мовленнєвих одиниць, що проходять нарівні фрази та надфразової єдності. Механізм прогнозування здійснює передбачення кінцівки в мовленнєвій ситуації, що допомагає будувати висловлювання. Він реалізується у двох планах: структурному і змістовому. Механізм дискурсивності контролює реалізацію мовленнєвого повідомлення на основі зворотного зв'язку.

Отже, два види усного спілкування характеризуються складною розумовою діяльністю з опорою на внутрішнє мовлення та механізм прогнозування. Єдине їх розмежування – це проходження висловлювань для говоріння і сприйняття мовлення для слухання. Однак, як зазначають психологи, діяльність мовленнєворухового і слухового аналізаторів знаходяться в певному взаємозв'язку. У процесі сприйняття мовлення “працюють два основних мовленнєвих механізми кодування і декодування озвученого мовлення, що і складає канал спілкування [3: 9]. Процес декодування передбачає володіння фонологічною системою мови. У методичному відношенні важливим є те, що слухання і говоріння перебуває в тісному взаємозв'язку та сприяють розвитку один одному в процесі навчання. Відтак, будь-яка мовленнєва діяльність зазвичай забезпечується спільною роботою декількох аналізаторів, об'єднаних “єдиною робочою дією”. Однак функція кожного аналізатора в будь-якому виді мовленнєвої діяльності залишається тільки диференційною, а взаємозв'язок між аналізаторами – динамічним, руховим, змінюючись при переході від одного виду мовленнєвої діяльності до іншої.

Висновки. Отже, у комунікативно-когнітивному підході до вивчення іноземної мови під час процесу навчання основну увагу зосереджують на опануванні комунікативної компетенції. Формування комунікативної компетенції спрямоване насамперед на розвиток культури мовленнєвого спілкування, мовленнєвого етикету та етичних норм спілкування.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у використанні когнітивної методики задля створення словника медичних термінів для студентів-іноземців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Болдирев Н.Н. Когнитивная семантика: курс лекций по английской филологии. – Тамбов: Изд-во Тамб. ун-та, 2000. – 123с.
2. Жаботинская С.А. Концептуальный анализ языка: фреймовые сети // Мова. Збірник наук. праць. – Одеса: Одеський нац. ун-т, 2003. – С.1-26.
3. Жинкин Н.И. Психологические особенности спонтанной речи. – Иностр. яз. в школе, 1956, №4. – С.9.
4. Леонтьев А.А. Речь и общение. – Иностр. языки в школе, 1974. – С.83.
5. Павильонис Р.И. Проблема смысла. Современный логико-философский анализ языка. – М., 1983.
6. Полюжин М.М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення: Монографія. – Ужгород.: Закарпаття. 1999. – 240с.

УДК 378.013 (330)

Є.А. Іванченко

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ “ІНТЕГРАЦІЯ”

У статті проведено аналіз поняття “інтеграція” від моменту його появи в педагогіці до теперішнього часу, розглянуто підходи до цього поняття з боку філософії, механіки та математики, соціології, психології та педагогіки, надано авторське визначення сутності та структури поняття “інтеграція” на основі проведеного аналізу.

The article presents analysis of concept “integration” from moment of it’s appearance in pedagogic till present days; approaches to this concept from philosophy, mechanic and mathematic, sociology, psychology and pedagogic; author determination of essence and structure of concept “integration” on the basis of the conducted analysis.

Постановка проблеми. Інтеграція міжнародної економіки настільки розширилась, що мова йде про світову економіку, найважливішим напрямом якої є мобільність та компетентність кадрів, які неможливі без навичок інтеграції знань, практичних умінь, навичок та досвіду діяльності. В зв’язку з цим перед системою професійної підготовки виникає низка проблем, а саме: забезпечення знання фахівцями іноземних мов; узагальнення стандартів освіти для різних країн світу; забезпечення знання культури та правових норм іншої країни тощо. Саме ці проблеми має враховувати сучасна система освіти. Одночасно, світовий ринок праці диктує свої умови випускникам вищих навчальних закладів, визначаючи тим самим відповідні тенденції в національних системах освіти.

Спробу врахувати інтеграційні процеси світової спільноти в професійній підготовці фахівців галузі економіки та фінансів нами зроблено при побудові системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів. Підґрунтям названої системи є досвід, накопичений педагогічною наукою, щодо дослідження інтегративних процесів у навчанні та вихованні, що природно призводить нас до аналізу поняття “інтеграція” в усіх його аспектах.

Аналіз досліджень і публікацій. Поняття “інтеграція” вперше з’являється у 80-ті роки ХХ століття, приходячи на зміну поняттю “міжпредметні зв’язки”. Педагогічне визначення інтеграції можна знайти у роботах І. Д. Зверева та В. М. Максимової, які вважають, що інтеграція – це процес створення нерозривно зв’язаного, єдиного, цілого. На їх думку, у навчанні інтеграція здійснюється шляхом злиття в єдиному синтезованому курсі (темі, розділі програми) елементів різних навчальних дисциплін, наукових понять, методів, комплексування основ наук у розкритті міжпредметних проблем. Введення в педагогіку на початку 80-х років ХХ століття понять “інтеграція” та “інтегрований навчальний курс” стає